

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

**TEORIJE DEMOKRACIJE U VRIJEME KRIZE DEMOKRACIJE
NA PRIMJERU RADA IANA SHAPIRA**

Leonard Jurić

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dragan Bagić

Zagreb, rujan 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. CILJEVI I SVRHA RADA	5
2.1. Ciljevi rada	5
2.2. Svrhe rada	5
3. POLAZIŠTA I HIPOTEZE	6
3.1. Izbjegavanje dominacije	7
3.2. Izbor Donalda Trumpa	8
3.3. Klasične sociološke tipologije	12
4. RAZRADA TEME I RASPRAVA	14
4.1. Republikanizam	14
4.2. Komunitarizam	18
4.3. Deliberativna demokracija	20
5. ZAKLJUČAK	23
6. LITERATURA	25
7. SAŽECI	27
7.1. Sažetak na hrvatskom jeziku	27
7.2. Sažetak na engleskom jeziku	28

1. UVOD

Izbor Donalda Trumpa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i dvije godine njegovog mandata u mnogim medijima se čita kao najspektakularnija kriza demokracije nakon Drugog svjetskog rata. Mnogi proslavljeni teoretičari i teoretičarke demokracije, čije ćemo ideje u ovom radu predstaviti, se s time slažu i pokušavaju odgovoriti na nove okolnosti ukazujući na svoj minuli rad i načine na koji je sada nanovo ili i dalje koristan. Ian Shapiro, profesor političkih znanosti sa Sveučilišta Yale i jedan od vodećih američkih političkih teoretičara (Sager, 2016.), pripada toj skupini. Ipak, Shapirov rad je zanimljiv jer ne pripada nijednoj široj teorijskoj struji i nudi temeljite kritike većine najzastupljeniji teorija demokracije. To ujedno znači i da daje originalne odgovore na goruća pitanja krize demokracije. Primjerice, dok su često, pa i paušalno, apeli na demokraciju povezani sa idejama identiteta naroda, volje naroda ili pak trodiobe vlasti, Shapiro obimno kritizira sve ove tri pretpostavke dok iznalazi svoju formulu demokracije. U političkom trenutku koji, ne samo u Sjedinjenim Američkim Državama, zahtjeva operabilnu definiciju demokracije, takav oprezan pristup “zdravom razumu” ili uvriježenim idejama se čini uputnim.

Ian Shapiro je do sada svoju analizu usmjerio na procese koji su doveli do izbora predsjednika s otvorenim autoritarnim sklonostima u najvažnijoj demokraciji na svijetu više nego na kritike samih njegovih politika. Najavljuje se da takva analiza predstavlja okosnicu njegove nadolazeće knjige u suradnji sa Frances McCall Rosenbluth “Responsible Parties: Saving Democracy from Itself” te da se odnosi i na slična populistička previranja u Velikoj Britaniji, Italiji, Mađarskoj, Poljskoj i drugdje (Yale, 2018.). Na temelju već objavljenog predavanja o Trumpovom izboru te cijelog Shapirovog dosadašnjeg akademskog rada o demokratskoj teoriji moguće je predstaviti glavne točke njegove argumentacije na teme “odgovornih stranaka” i “spašavanja demokracije od same sebe” i prije izlaska knjige. Ukratko, Shapiro krivi razne mehanizme “demokratizacije” političkih stranaka za niz disfunkcija. Glavni primjer takve demokratizacije u Americi su “primaries”, izbori na kojima stranke biraju svoje

predsjedničke kandidate glasovima svojih članova i članica (Shapiro, 2016.). Taj proces potiče radikalizaciju stavova kandidata jer se bore za glasove ljudi koji su izraženije ideološki profilirani od prosječnog glasača u općoj populaciji. Također, budući da je odnos glasača republikanske i demokratske stranke u općim izborima gotovo izjednačen, “primaries” postaju *de facto* glavna politička arena. To znači da je kandidatima probitačno distingvirati se kao opozicija unutar vlastite stranke. Tako dobivaju glasove nezadovoljnih “pravovjernika” unutar stranke koji uvijek traže “čišće” predstavnike svojih ideja od onih koje iznjedri konvencionalna politika. Zatim na općim izborima ionako mogu računati na glasove i umjerenih glasača jer izbor postaje binaran. Budući da su američki zakoni o financiranju političkih kandidata ekstremno permissivni, kandidati mogu biti u velikoj mjeri infrastrukturno neovisni od stranaka. Iako se u medijima često navodi da je odluka Ustavnog Suda u slučaju “Citizens United” iz 2010. bitna prekretnica u smjeru nekontroliranog financiranja kandidata, zapravo se radi o dugom kontinuitetu odluka Ustavnog Suda kojima se stalno iznova potvrđuje da korporacije imaju pravo na govor, da je “novac govor” pa da je tako i njihovo neograničeno financiranje kandidata zaštićeno Prvim amandmanom zagarantiranim pravom slobode govora (Casleton, 2018.).

Ovakva analiza problema demokracije, u kojoj sami procesi demokratizacije imaju korozivan učinak na demokraciju, proizlazi iz nekih širih Shapirovih razmatranja političkih mehanizama. Iako je on deklarirano pragmatik i ne nastoji uspostaviti sustavnu političku teoriju, postoji kontinuitet u njegovim pozicijama u nekoliko različitih rasprava o demokratskoj teoriji i institucionalnim mehanizmima demokracije. U ovom radu smo odlučili izdvojiti tri takve rasprave za koje nam se čini da su posebno instruktivne za analize izbora i mandata Trumpa i analognih procesa u Europi.

Prva se odnosi na teme sustava “provjera i ravnoteža” i trodiobe vlasti u kojoj kontrastiramo Shapirove ideje s onima tzv. neorepublikanaca poput irskog filozofa Phillipa Pettita. Politički kontekst te rasprave je pitanje koliko sudovi imaju moći obuzdati autoritarne sklonosti predsjednika poput Trumpa a koliko su imenovanja konzervativnih ali i baš njemu osobno naklonjenih federalnih i ustavnih sudaca upravo jedna od glavnih agendi Trumpovog mandata. Širi konceptualni okvir ove rasprave se

tiče odnošenja ekonomije i politike odnosno potencijala izvršne vlasti da intervenira u zadane odnose moći kakve u pravilu zastupa i brani sudbena vlast.

Druga rasprava se tiče raspodijeljivih i neraspodijeljivih dobara kao predmeta političke borbe. Neraspodijeljiva dobra su ona identitetska poput etniciteta, nacionalnosti i religije. Ovdje kontrastiramo Shapirove ideje s onima komunitarista poput američkog političkog teoretičara Michaela Walzera ali i pionira teorije tzv. identitetske politike njemačkog filozofa Axela Honnetha. Politički kontekst te rasprave je najdirektnije povezan s gore ukratko opisanim problemom demokratizacije stranaka s ciljem povećavanja njihove reprezentativnosti. U Europi je glavno oruđe reprezentacije proporcionalni izborni sustav a u Americi već opisani “primaries”. Širi konceptualni okvir ove rasprave se tiče odnošenja kulture i politike odnosno ekspresivne funkcije politike.

Na kraju, rasprava o “supermajorities” odnosno donošenju odluka većinama većim od polovične na primjerice referendumima ili pri donošenju ustava. U ovoj raspravi kontrastiramo Shapirove ideje s onima teoretičara deliberativne demokracije za koju smatramo da joj je mehanizam “supermajorities” inherentan. Pritom obrađujemo i klasične teme deliberativne demokracije poput javne sfere i globalno koordiniranih politika koje su preko nekontrolirane a često instrumentalizirane moći društvenih mreža i preko velikih previranja u međunacionalnim savezništvima poput NATO-a i Europske Unije ujedno i goruće teme Trumpovog mandata. Širi konceptualni okvir ove rasprave se tiče same politike odnosno političkih odluka koje obvezuju građane i dulje od običnih izbornih ciklusa. Kontinuitet u pozicijama Iana Shapira u svim ovim rasprava je da se zalaže za jačanje dviju glavnih političkih stranaka pa i nauštrb sudova, manjih stranaka ili “opće volje”.

2. CILJEVI I SVRHA RADA

2.1. Ciljevi rada

Ovaj rad ima četiri osnovna cilja:

Prvi cilj rada je pokazati kako se teorija Iana Shapira može rekonstruirati tako da se izdvoje navedena tri tematska okvira.

Drugi cilj rada je pokazati kako baš ta tri okvira postavljaju posebno korisne temelje za raspravu o aktualnoj krizi demokracije na primjerima kontroverzi oko izbora i mandata Donalda Trumpa.

Treći cilj rada je pokazati kako ti okviri korespondiraju s klasičnom sociološkom weberijanskom trihotomijom društvenih sustava: ekonomskim, kulturnim i političkim.

Četvrti cilj rada je pokazati kako je Shapirova analiza unutar trećeg okvira, onog povezanog s mehanizmima i perspektivama deliberativne demokracije, manjkava i zaslužuje dodatnu pozornost, teoretičara ali i političke javnosti.

2.2. Svrha rada

Svrha rada je ponuditi jasne analitičke termine za problematiziranje trenutno percipirane krize liberalnih demokracija. Nastojimo sintetizirati preokupacije sociološke i politološke literature s onima dnevne politike na svrsishodan način.

3. POLAZIŠTA I HIPOTEZE

Polazišta i hipoteze potrebna za postizanje prva tri od četiri cilja rada predstaviti ćemo u ovom poglavlju posebnim fokusom na Shapirov rad, izbor Donalda Trumpa i klasične sociološke trihotomije.

U svojoj zreloj verziji, teorija demokracije Iana Shapira radi dva osnovna razgraničenja. Prvo, uspostavlja izbjegavanje dominacije („non-domination”) za osnovni kriterij pravednosti u političkim sustavima. Shapiro smatra da izbjegavanje dominacije predstavlja bolju alternativu šire prihvaćenim kriterijima pravednosti poput jednakosti ili slobode. Dapače, čak tvrdi da se izbjegavanje dominacije može shvatiti kao teorijsko mjesto na kojem se zahtjevi klasičnih teorija jednakosti poput one Johna Rawlsa i teorija slobode poput one Roberta Nozicka u bitnome poklapaju pa time gotovo kao da su prevaziđeni (Shapiro, 2012.). Prvo potpoglavlje ovog poglavlja će biti posvećeno prikazu argumenata povezanih s tim razgraničenjem Shapirovog osnovnog kriterija pravednosti. Drugo, Shapiru je važno odvojiti svoju teoriju demokracije od ostalih za koje se također može tvrditi da im izbjegavanje dominacije predstavlja osnovno polazište. Pritom su najvažnije tri škole političke teorije: neorepublikanizam, komunitarizam i deliberativna demokracija. Ovo drugo razgraničenje će biti tema četvrtog poglavlja “Razrada teme i rasprava” s po jednim većim potpoglavljem posvećenim svakoj od navedenih teorijskih škola.

Shapirovo rad nam se čini iznimno korisnim za komparativne svrhe baš zato jer se tako eksplicitno i elaborirano postavlja u antagonistički odnos s velikim dijelom ostalih teorija demokracije. Posebno nas zanima na koji način se ovi teorijski sporovi reflektiraju u različitim dijagnozama suvremenog stanja demokracije, konkretno u vidu izbora Donalda Trumpa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i njegovog dosadašnjeg mandata. Shapirova analiza uzroka konstelacije američkih izbora 2016. i njenih rezultata će biti predstavljen u drugom potpoglavljju ovog poglavlja. Uz to, svako od potpoglavlja u trećem poglavlju posvećenih pojedinim teorijskim školama će se

posebno osvrnuti na konsekvence tih teorija po analizu tih izbora i Trumpovog dosadašnjeg mandata kao i na osvrte samih njihovih autora nakon dotičnih izbora.

Također, osnovne argumente navedene tri teorijske škole želimo smjestiti u širu matricu klasičnih socioloških tipologija društvenih sustava kako bi pokazali njihov kontinuitet u društvenoj teoriji ali i naglasili koje su temeljne pozadinske pretpostavke glavni uzrok njihovog međusobnog neslaganja. Prikazu tih širih socioloških tipologija je posvećeno treće potpoglavlje ovog poglavlja kao i odgovarajuće kratke rasprave u svakom pojedinom potpoglavlju četvrtog poglavlja.

Time se nadamo postići tri razine analize:

- 1.) konkretne politike na primjerima izbora i mandata Donalda Trumpa
- 2.) rasprave o demokratskim mehanizmima
- 3.) epistemološke pretpostavke tih rasprava.

Ove tri razine analize ujedno korespondiraju s prva tri cilja rada. Četvrti cilj, onaj koji se tiče manjkavosti Shapirove teorije naspram deliberativne demokracije, će biti adresiran u posebnom potpoglavlju četvrtog poglavlja posvećenom baš deliberativnoj demokraciji.

3.1. Izbjegavanje dominacije

Shapiro sumnja da bi bilo kakva koncepcija pravde mogla osvojiti mnogo pobornika, ili ih zadržati, kada ne bi bila jasno suprotstavljena dominaciji. Ljudi zahtijevaju pravdu da bi izbjegli dominaciju, bilo onu koju sami trpe ili onu koju vide da drugi trpe. Dominaciju Shapiro operacionalizira kao ugroženost osnovnih interesa. Osnovni interesi su sigurnost, prehrana, zdravlje i obrazovanje potrebni za razvoj i život normalne odrasle osobe. To uključuje razvijanje kapaciteta potrebnih za efikasno

funkcioniranje u prevladavajućem ekonomskom, tehnološkom i institucionalnom sistemu tokom njihovog života. Demokratizacija je tzv. podređeno dobro koje uređuje načine na koje ljudi postižu druga dobra i čija ograničenja moraju biti stroža kada je nečiji osnovni interes ugrožen (Shapiro, 2012.).

Shapiro smatra da je ovakva koncepcija pravednosti bolja alternativa raznim teorijama utemeljenima na zahtjevima za jednakost. Iako se svrstava među “resursiste” poput Johna Rawlsa, Amartyae Sena i Ronalda Dworkina utoliko što također zastupa distribuciju osnovnih resursa, ne može zastupati egalitarizam Rawlsovog tipa jer tvrdi da jednakost postaje poželjna agenda tek kada je u službi izbjegavanja dominacije. Isto tako, važno mu je odvojiti izbjegavanje dominacije od naizgled sličnih apela na slobodu. Njegovo poimanje dominacije se odnosi na partikularne i promjenjive ljudske izvore prinudne kontrole (Shapiro, 2012.). Iako se distinkcije ovog tipa često doimaju skolastičkima, istina je da Shapiro udaljavanjem od klasičnih apela na jednakost i slobodu i formuliranjem ideje izbjegavanja dominacije pokušava izgraditi mjesto konsenzusa između ljevice i desnice. U ostatku ovog rada ćemo prikazivati uglavnom ideje autora s lijevog političkog spektra ali analogne rasprave o političkim institucionalnim mehanizmima postoje i na desnici.

3.2. Izbor Donalda Trumpa

U svom predavanju za Lee Kuan Yew School of Public Policy, „The Long Term Impact of Trump on the Evolution of American Democracy“ (Shapiro, 2016.), Ian Shapiro iznosi sažetu verziju svojih razmišljanja o Trumpovom izboru za koje očekujemo da će dobiti svoju punu razradu u nadolazećoj knjizi „Responsible Parties: Saving Democracy from Itself“. Ali budući da se u predavanju koristi konceptualnim okvirima koje je već temeljito opisao u ranijim radovima smatramo da postoji dovoljno materijala za analizu.

Shapiro tvrdi da su dvije vrste uzroka najbitnije za fenomen Trumpa. Jedna se odnosi na ekonomske probleme bijele radničke klase i za tu vrstu uzroka smatra da je

medijski obilno popraćena. Slijedom izbora Trumpa za predsjedničkog kandidata Republikanske stranke ali i ranije kandidature Bernieja Sandersa za kandidata demokrata, mnogi su mediji njihovu popularnost objašnjavali razornim efektima globalizacije, tehnoloških inovacija i rasta ekonomske nejednakosti za američku radničku klasu.

Druga vrsta uzroka je po Shapiru puno manje primijećena a odnosi se na sam proces izbora kandidata od strane stranaka (Shapiro, 2016.). Shapiro misli da je trend decentralizacije odnosno demokratske participacije i inkluzivnosti u radu stranaka u Americi započet sedamdesetih godina prošlog stoljeća polučio niz nenamjeravanih negativnih posljedica. Posebno destruktivnim smatra upravo „primaries“ – proces stranačkih izbora predsjedničkih kandidata. Budući da se u „primaries“ kandidati međusobno bore za glasove članova svoje stranke, prisiljeni su svoje platforme graditi na pozicijama koje su više ideološki lijevo odnosno desno od protivnika kako bi se distingvirali unutar stranke i pridobili angažirano članstvo. Međutim te platforme ne reflektiraju preference puno umjerenije generalne populacije birača. Krajnji rezultat je da međustranačka kompeticija, za Shapira srce demokracije, postaje puno manje bitna politička arena od unutarstranačke kompeticije.

Neke od upadljivih štetnih nuspojava te rošade su:

- 1.) polarizirani i disfunkcionalni dom i senat jer zastupnici mahom bivaju birani na radikalnim, za matične stranke disidentskim, platformama koje im sužavaju prostor za kompromis
- 2.) te radikalne platforme nisu funkcionalno integrirane u sveobuhvatnu politiku nego su uglavnom „single issue“ zahtjevi poput zabrane pobačaja koji kada gotovo neminovno ispadnu neprovedivi, delegitimiraju politički proces kao takav u očima birača
- 3.) okoštali klijentelizam zbog jačanja frakcionaštva u strankama.

Upućivanje baš na slabljenje stranaka a jačanje pojedinih kandidata kakvo omogućuju “primaries” kao na glavni uzrok zastranjenja od ideala demokracije može se pronaći u srednjestrujaškim medijima naklonjenima stranački ovjerenim političarima poput Hillary Clinton ili Paula Ryana (Rauch, 2016.) i Ian Shapiro toj poziciji daje teorijsku podlogu. Svoj model naziva schumpeterijanskom demokracijom po Josephu Schumpeteru, slavnom političkom ekonomistu prve polovice dvadesetog stoljeća. Schumpeter je svoju kritiku rousseauvske “opće volje” nadopunio shvaćanjem demokracije kao kompetitivne metode, analogne tržišnoj, preuzimanja političke moći. Sljedeći Schumpetera, Shapiro tvrdi da je glavni problem demokratske teorije i prakse to što je politička moć prirodni monopol. Radi se o ekstenziji klasičnog weberijanskog uvida kako država da bi bila suverena mora imati monopol na primjenu sile na svom teritoriju. Analogno, izvršne političke odluke impliciraju monopol te odluke odnosno neminovnost njene provedbe. Prema Shapiru, kako bi demokratska teorija adresirala taj autoritarni potencijal svake političke moći, treba shvatiti političke stranke kao pandane korporacijama na tržištu. Politike su dobra na tržištu, glasači su potrošači a glasovi profiti. Shapiro smatra da paralela prestaje funkcionirati kada se počne tražiti stranački pandan dioničarima. Upravo ideja da su članovi stranke dioničari dovodi do disfunkcija kakve smo opisali. Zapravo bi mogli reći da je za Shapira pravi dionik stranaka sam demokratski politički sustav.

Tvrdimo da baš političke stranke pretpostavljaju tri isprepletena mehanizma koja Shapiro vidi neophodnima za demokraciju:

- 1.) kriterij većinskog odlučivanja
- 2.) natjecanje oko raspodjeljivih dobara (za razliku od primjerice nacionalnog ili religijskog identiteta)
- 3.) svežnjavanje raznolikih tema u jednu prepoznatljivu i operabilnu političku filozofiju

Kriterij većinskog odlučivanja po kojem vlast neambivalentno pripada pobjedniku izbora najbolji je odgovor na problem monopola političke moći koji smo spomenuli. Da bi taj monopol bio prihvatljiv i onima čija opcija izgubi na izborima, važno je da predmet političkih odluka budu raspodjeljiva dobra. Naime iako različito raspoređeni resursi u društvu mogu promijeniti nečiji život, oni ga ipak egzistencijalno ne ugrožavaju kao što je to slučaj kada je vlašću legitimiran isključiv monolitni identitetski (religijski, nacionalni) obrazac. Konačno, svežnjavanje tema znači da birači imaju izbor između koherentnih i sveobuhvatnih političkih filozofija a ne izoliranih problema ili interesa (Shapiro, 2016.).

Načini na koje Shapirovi recepti za demokraciju afirmiraju izbjegavanje dominacije kao njegov kriterij pravednosti, postaju posebno jasni u kontrastu s konkurentskim teorijama. Prvo, u sukobu sa starijim teorijama pravde poput onih Johna Rawlsa, utemeljenih na jednakosti, ili Roberta Nozicka, utemeljenih na slobodi. Ovo nam se čini manje zanimljivim frontom zato jer teorijski apeli na jednakosti i slobodu gotovo u cijelosti korespondiraju s lijevim odnosno desnim političkim platformama dok Shapirov fokus na dominaciju pretendira uspostaviti širu perspektivu. Stoga su za naše potrebe važniji sukobi s teorijama koje dijele ideju izbjegavanja dominacije kao temelja pravednosti i koje svaka može dolaziti i s lijeva i s desna. Primjerice ideja zagaraniranih prava po nacionalnom ključu karakteristična za komunitarizam ili ideja ograničavanja moći izvršne vlasti da utječe na ekonomske procese karakteristična za republikanizam; jesu opća mjesta desne medijske, teorijske i pravne argumentacije.

Tvrdimo da se sa svakom od tih srodnih teorija izbjegavanja dominacije Shapiro posebno razilazi oko jednog od već navedenih mehanizama: s republikanizmom na temu većinske vladavine i posljedičnog monopola političke vlasti; s komunitarizmom na temu raspodjeljivih dobara i posljedičnog efekta na politički identitet zajednice; s deliberativnom demokracijom na temu konkurencije političkih filozofija i posljedičnih ruptura u konsenzusu. Tim razlikama će biti posvećeno sljedeće poglavlje.

3.3. Klasične sociološke tipologije

Prije nego predstavimo pojedine teorije smatramo da je važno predstaviti širi konceptualni kontekst u koji ćemo ih smještati. Konvencionalno se društvene teorije, pa tako i teorije demokracije, mogu korisno trihotomizirati po kriteriju uklapanja u durkheimovske, marxovske ili weberovske matrice tumačenja. Brz način za razumjeti ovu trihotomiju i njene konzekvence po demokratsku teoriju i praksu je preko jedne druge sociološke trihotomije, onom podijele osnovnih društvenih sustava na kulturu, politiku i ekonomiju. Bez detaljnog ulaženja u genealogiju, tu trihotomiju je proslavio Max Weber (1864.-1920.) svojom klasičnom podjelom stratifikacije na status, moć i klasu (Weber, 1978.). Od tada se redovito koristi u društvenoj teoriji, publicistici pa i poslovnoj i *policy* literaturi. Kada spojimo navedene dvije trihotomije tvrdimo da je svakom klasičnom tipu teorije pripisivo zastupanje neovisnosti jednog od velikih društvenih sustava: durkheimovske zastupaju neovisnost kulture, marxovske zastupaju neovisnost politike, weberovske neovisnost ekonomije.

Durkheimovske teorije se baziraju na radu francuskog pionira sociologije Emilea Durkheima (1858.-1917.) odnosno njegovom preokupiranošću prijelazom iz agrarnog u industrijsko društvo i posljedicama tog prijelaza po društvenu solidarnost. Vjerojatno najutjecajnija teorija ovog tipa je strukturalni funkcionalizam Talcotta Parsons (1902.-1979.). Njegova kompleksna shema međusobno osnažujućih društvenih sustava je služila kao središnje mjesto rasprava o društvenoj teoriji sredinom dvadesetog stoljeća. Mnoge kritike su je tada a i kasnije proglasile za svojevrsno hladnoratovsko oružje odnosno apoteozu već postojećih uređenja društava temeljenih na kapitalizmu i nacionalnim državama. Ipak naglasak koji je Parsons stavljao na kulturu kao vezivno tkivo svih ostalih sustava je opće mjesto teorija komunitarizma koje ćemo predstaviti u idućem poglavlju.

Možda na prvu nije intuitivno povezivati ostavštinu Karla Marx (1818.-1883.) a s političkim a ne ekonomskim sustavom ali način na koji je marksizam mutirao u šezdesetim i sedamdesetim godinama prošlog stoljeća i nakon, između ostalog i kao

odgovor na Parsonsov rad, u velikom dijelu jest pokušaj razrade političke teorije kakvu sam Marx nije ponudio. Od demokratskih teorija koje ćemo prikazati, smatramo da deliberativna demokracija najviše nasljeđuje voluntaristički duh marksističkih teorija. Tu je jasna poveznica rad Jurgena Habermasa, koji se formirao u marksističkoj tradiciji pa zatim postao vjerojatno najzaslužniji teoretičar deliberativne demokracije. Njegov odmak od Parsonsa je što je njegovu shemu dihotomizirao podjelom na instrumentalni “sistem” i hermeneutički “svijet života”. Time je stavio naglasak na političnost društva; mogućnost da ljudi, poželjno slijedom racionalne rasprave, odluče kako žele da društveni sistem funkcionira.

Već spomenuta trihotomija Maxa Webera (ekonomija, politika, kultura) je zapravo karakteristična za njegovu ostavštinu i šire liberalne trendove unazad nekoliko desetljeća. Weber više od ostalih pionira društvenih znanosti pretpostavlja izvjesnu neovisnost tih društvenih sustava. Time možda indirektno kumuje akademski jako popularnoj i politički oportunoj ideji odvojenosti i odvojivosti ekonomije i politike. Iako ta ideja izvorno proizlazi iz (Weberu bliske) ekonomske literature, njena je šira prihvaćenost išla i paralelnim tokovima kroz druge društvene znanosti uvelike baš preko weberovskih uvida najutjecajnijih teoretičara poput Anthonyja Giddensa. Tako primjerice republikanizam Philipa Pettita može koncipirati svoju ideju dominacije relativno neovisno od ideja vlasništva i rada i gotovo ju posve usidriti u kritici političke moći.

4. RAZRADA TEME I RASPRAVA

Iako se u svom radu Ian Shapiro osvrće na čitav niz teorija demokracije, odlučili smo grupirati njegove glavne argumente u tri sukoba koja smatramo najinstruktivnijima. Sukob s republikanizmom je najjednostavniji jer se odnosi na drugačiju dijagnozu stvarnih procesa, prije svega uloge suda, više nego na temeljna neslaganja oko svrhe politike. Sukobu s komunitarizmom smo priključili Shapirovu raspravu o različitim izbornim sustavima, tipski podijeljenih na većinski i proporcionalni, jer smatramo da je ta dilema inherentna Shapirovom različitom poimanju svrhe politike od onog komunitarista. Sukobu s deliberativnom demokracijom smo priključili Shapirovu raspravu o poželjnosti metode odlučivanja pomoću “supermajorities” odnosno većinama većim od polovične, jer smatramo da je ta metoda najdosljedniji izraz logike odlučivanja u deliberativnoj demokraciji (Gauss, 2008.). Na taj način smatramo da smo pokrili sve točke u kojima se Shapirova teorija demokracije bitno razilazi od drugih u svojim praktičnim preskripcijama.

4.1. Republikanizam

Republikanizam ili neorepublikanizam, povezan i s radom Quentina Skinnera i Cassa Sunsteina ali reprezentativno s onim Philipa Pettita, je posebno instruktivan oponent teoriji Iana Shapira jer im je srž spora gotovo potpuno oko vrsti institucionalnih angažmana koje zastupaju a ne oko njihove svrhe.

Kao Shapiro, i Pettit smatra da bi izbjegavanje dominacije trebala biti osnova političkog poretka. Ali Pettit to operacionalizira kao izbjegavanje arbitrarne vlasti što ga udaljava od Shapirovog zastupanja većinske vlasti a približava poimanju sporenja odluka vlasti kao demokratskog ideala. To znači da se Pettit zalaže za niz intervencija u proces političkih odluka poput trodiobe na jednako snažnu sudsku, izvršnu i zakonodavnu vlast ali i druga raspršenja moći poput podjele na dva doma ili federalni

ustroj.

Pettitovsko poimanje demokracije je vrlo aktualno u slučaju mandata Donalda Trumpa. Nakon Trumpovog izbora, Pettit je isticao kako je Amerika jedinstveno dobro uređena za saniranje učinka predsjednika s autoritarnim sklonostima s obzirom prije svega baš na nezavisnu snagu sudstva i federalni ustroj. Početkom mandata se to pokazalo opravdanim argumentom kada je više sudova srušilo tzv. “travel ban”, ukidanje primanja sirijskih izbjeglica i zabranu ulaska u Sjedinjene Američke Država iz sedam pretežito muslimanskih zemalja, jednu od brojnih Trumpovih kontroverznih izvršnih naredbi. Ali kako je kasnija iteracija iste te naredbe prošla na, zahvaljujući Trumpu sada većinski desnom, Ustavnom Sudu, i činjenica da je Trump imenovao, s obzirom na trajanje mandata, rekordan broj federalnih sudaca, svijest o politiziranost sudske vlasti je postala važan dio opozicijskih programa, nekad pod krilaticom “napunite sudove” (“pack the courts!”) odnosno glasajte za demokrate kako bi više lijevih sudaca bilo imenovano u federalne sudove i potencijalno Ustavni sud. Tako sirovo stranački pogled na imenovanja sudaca je nova pojava u izbornoj politici demokratske stranke, potaknuta prije svega bezpredanskim odbijanjem Obaminog kandidata za Ustavni Sud, Merricka Garlanda, od strane većinski republikanskog senata (Flegenheimer, 2017.). Jasno, američko desno biračko tijelo je već desetljećima senzibilizirano za ovu temu, prije svega zbog permissivnih odluka Ustavnog Suda na teme abortusa i glasačkih prava. Upravo otvorenim mjestom na Ustavnom Sudu za desnog sudca se često objašnjava bezrezervna podrška religijskih skupina otvorenom “razvratniku” Donaldu Trumpu.

Shapiro svom neslaganju s republikanizmom posvećuje možda i najviše prostora. Dapače, smatra da je republikanizam drugi konzistentni demokratski odgovor, uz njegov schumpeterijanski, na već opisani problem političke moći kao prirodnog monopola. Razlika između republikanizma i schumpeterijanizma je u tome što republikanizam pokušava taj prirodni monopol nagrizati nizom “checks and balances” dok schumpeterijanizam zastupa privremena osvajanja monopola na “tržištu” političkih stranaka odnosno izborima. Kako za republikanizam Sjedinjene Američke Države predstavljaju najbliži stvarni model, za Shapira je uzor westminsterski sustav u kojem

vladaju jedna stranka, jedan dom i nema sudske kontrole legislative makar priznaje da se sam Westminster udaljuje od ovog modela zadnjih godina.

Razlika između ovih institucionalnih preskripcija proizlazi iz donekle drugačijeg shvaćanja dominacije. Za Pettita je svaka mogućnost arbitrarne intervencije od strane vlasti dominacija dok Shapiro misli da je takva vrsta dominacije neizbježna i da je važno distingvirati između dominacije koja ugrožava nečije osnovne interese i one koja to ne čini. Kao ni za dominaciju, Shapiro ne daje previše krutu definiciju osnovnih interesa. Smatra da je vrijednost izbjegavanja dominacije kao orijentira upravo to što apelira na reaktivnu prirodu političkih procesa. Ljudi znaju što ne žele više nego što znaju što žele. Oni koji su posebno ugroženi nekom odlukom bi trebali biti jasno razaznivi u svakom pojedinom slučaju jer postaju vruće političke teme. Borbe za glasove ugroženih bi trebale biti prioritet izbornih strategija stranaka jer ugroženi predstavljaju brojno i angažirano biračko tijelo. Institucije poput Pettitovih, s druge strane, pretpostavljaju da su odluke vlasti sporne pa daju pravo veta ne ugroženima koliko manjinama koje već imaju moć u društvu. Tako Shapiro tvrdi da izuzev jednog, za Pettitovu generaciju formativnog perioda šezdesetih, američki Ustavni Sud pouzdano donosi regresivne odluke koje onemogućuju borbu protiv dominacije.

Može se reći da, iako Shapiro za razliku od Pettita ispravno prepoznaje ekonomske odnose vlasništva i rada kao inherentne odnose eksploatacije koji su politički zaštićeni i mimo glasačkih ciklusa pa tako i konkretnih izvršnih vlasti, njegova vjera u reformistički potencijal velikih i jakih stranaka je neobično optimistična. Na prigovor da slaganje dviju jakih stranaka oko velikog dijela tema može perpetuirati dominaciju, Shapiro odgovara da je i dobro da se velike stranke uvijek slažu oko tema poput, budući je za Shapira pozitivan primjer načelno westminsterski sustav, engleske nacionalne zdravstvene službe (NHS) jer one uživaju široku potporu među ljudima (Shapiro, 2018.). Tako ignorira čitav niz problematičnih konsenzusa kakve potiče status quo dviju jakih stranaka. Makar teorijski prepoznaje mogućnost za ovakav oligopol, zapravo ne nudi mehanizme koji takav oligopol direktno adresiraju mimo vjere u izbornu oportunističku platformu za jake stranke.

Rad Johna P. McCormicka predstavlja zanimljiv pokušaj reforme republikanske misli koji adresira i neke slabosti Shapirove pozicije i to na način koji je u skladu sa Shapirovim osnovnim postavkama (Dyzenhaus, 2012.). Pozivajući se na klasičnu republikansku misao Niccole Machiavellija, McCormick zastupa mehanizme koji bi nadopunili konvencionalne metode demokracije poput trodiobe vlasti i selekcije izvršne vlasti na općim izborima. Predlaže uvođenje "lutrije" odnosno izbora zastupnika na slučajnom uzorku iz populacije kao i "pučke tribunale" kojima bi pravo veta na određeni broj zakona i odredbi dobili zastupnici ciljano probrani iz ekonomski ugroženih slojeva (McCormick, 2011.). Ovakve intervencije su posve u skladu sa Shapirovim zastupanjem prava sporenja političkih odluka od strane onih čiji su osnovni interesi ugroženi i paralelnog nepovjerenja u reformističke dosege trodiobe vlasti. Ali Shapiro dosada nije ponudio ništa slično.

Republikansko naglašavanje tiranskog potencijala političke vlasti i prigušivanje dominacije u ekonomskoj sferi, ili Pettitovim riječima: strukturni a ne materijalni egalitarizam (Pettit, 2000.), je simptomatično za političku teoriju tog perioda. Kako se devedesetih u medijskom i političkom životu uljuljkala ideja da je globalizirano slobodno tržište formula koja neminovno vodi do mira i prosperiteta, tako se i akademska literatura često bavila prozivanjem preostalih ideja političke kontrole nad društvenim životom. Možda nije pošteno široke i raznolike teorijske trendove poput postmodernizma i poststrukturalizma u cijelosti optužiti za depolitizaciju lijevih teorija ali smatramo da njihovo nediskriminatorno poimanje moći i dominacije, pod utjecajem Michaela Foucaulta, kao nečeg sveprisutnog i spornog može imati paralizirajući efekt. Shapiro uostalom i kritizira Foucaulta baš na tom tragu, veoma sličnom kritici Pettita (Shapiro, 2012.). Također, čini nam se da nije slučajno da je baš američko uređenje provjera i ravnoteža postalo egzemplarno teorijama poput Pettitove, budući da se radi o verziji demokracije koja je najotpornija na ekonomske reforme odnosno interveniranje u interese korporacija.

4.2. Komunitarizam

Komunitarizam je široki teorijski trend koji obuhvaća raznolike proslavljene autore poput Michaela Walzera, Charlesa Taylora, Michaela Sandela, Alasdaira MacIntyre'a i Roberta Putnama. Zajednički im je naglasak na neodvojivosti individue od zajednice. Dok se republikanizam bavi, na neki način, pretpolitičkim odnosno institucionalnim ustrojem a deliberativna demokracija svojevrsno nadpolitičkim procesom donošenja odluka, komunitarizam svojim naglaskom na zajednice zahvaća srž samog izbornog procesa, formiranja koalicija i biračkog tijela pa ne čudi da se pojavio kao vruća tema u barem dvije različite varijante za vrijeme prošlih američkih predsjedničkih izbora.

Prvo, u vidu teme reprezentacije ili onoga što se često naziva identitetska politika. Pojam identitetske politike se odnosi na apeliranje u kampanji na razne identitetske skupine, u slučaju Hillary Clinton žene i Afroamerikanci, u slučaju Trumpa bijeli muškarci. Teorijsku razradu ovog tipa politike je definirao Axel Honneth kada je pretpostavio reprezentaciju - osjećaj predstavljenosti zajednice u političkoj areni - materijalnoj preraspodijeli (Honneth, 2009.). Glavni napadi na ovu izbornu taktiku dolaze pak od druge vrste komunitarizma, onog klasnog kakav je politički artikulirao Bernie Sanders a teorijski Michael Walzer (Walzer, 1983.), ujedno Sandersov savjetnik za vanjsku politiku. Iako sukobljene, i Honnethova vizija političke zajednice koja naglašava svoju "socijalnu" dimenziju (Honneth, 2017.) tako da "prepozna" sve svoje dionike i Walzerova konvencionalnija vizija države blagostanja čija se međuklasna solidarnost temelji na zajedničkoj pripadnosti nacionalnoj državi (Walzer, 2016.), obje podrazumijevaju parsonsovsku matricu kulture kao politici nedodirljive materije.

Shapiro se slaže s komunitarizmom da je važno zaštititi neke vrste lojalnosti od političkog procesa. Ali dok kod Shapira to znači upućivanje na "insider wisdom", odnosno, lokalna znanja o tome što su konkretni problemi i rješenja ali samo do granice kada rizik dominacije unutar samih tih lokalnih okvira ne postane prevelik, komunitarizam ima instinkt institucionalno ograditi te lokalne okvire, primjerice,

ustavno zagarantiranom reprezentacijom. Komunitarizam je time u napetom odnosu s onim što smo predstavili kao drugi Shapirov glavni mehanizam demokracije: nepolitiziranje neraspodjeljivih dobra poput identiteta. U konkretnim mehanizmima ovaj kontrast je izražen i podjelom na većinske i proporcionalne izborne sustave te klasični Duvergerov uvid da potonji u pravilu uzrokuju višestranačje, a prvi dvije velike stranke. Kako smo već opisali, Shapiro smatra da “primaries” slijede duh proporcionalnih izbornih sustava jer apelima na reprezentaciju smanjuju snagu velikih stranaka.

Za detaljnije kritike Sandersove platforme morat ćemo pričekati objavu knjige ali Shapiro predlaže metode poput unaprijed zadanog praga glasova opće populacije za kandidate u “primaries” kako bi se utvrdilo da kandidati poput Sandersa, Trumpa ili Corbyna nisu samo favoriti stranačkih aktivista. Jasno je da ih Shapiro sve vidi kao predstavnike intenzivnih političkih lojalnosti kakve ugrožavaju politički proces jer proizvode “winner take all” mentalitet iz kojeg proizlazi da ako se ne pobijedi nema smisla niti sudjelovati. Ta putanja u Sandersovoj podršci je bila vidljiva u “Bernie or bust” pokretu kada su Sandersovi javni podupiratelji nastavili demonizirati Hillary Clinton i nakon “primaries” te najavili da neće glasati u predsjedničkim izborima.

Komunitarizam danas nalazi snagu upravo u kontrastu s entuzijastičnim globalizmom i tehnokracijom devedesetih kakve smo povezali s republikanizmom u prošlom poglavlju. Lijevi komunitaristi poput Michaela Sandela su na rezultate izbora reagirali prozivanjem demokratske stranke da je zaboravila na obične ljude (Sandel, 2017.). Drugi, poput Michaela Walzera su osvijestili dramatičnost i kontradiktornost situacije u kojoj moraju paralelno zastupati “prave” lijeve klasne politike ali i čuvati dosege dojučerašnjeg neprijatelja - liberalizma - od nasrtaja sada vladajuće populističke desnice (Walzer, 2017.). Shapirova ideja političkog raspoređivanja isključivo djeljivih dobara u ovom kontekstu djeluje kao vapaj za upravo politički poraženu viziju politike kao tehničkog problema. Kako njegova vizija dviju jakih, ideoloških a ne identitetskih, stranaka koje se izmjenjuju na vlasti i provode transformativne politike može preživjeti komunitarističke prevrate je pitanje na koje nudimo razmišljanja u idućem potpoglavlju.

4.3. Deliberativna demokracija

Shapiroov rad je možda najkritičnije upućen upravo prema raznim idejama iz teorijskog tabora deliberativne demokracije. Iako ideja deliberativne demokracije ima razne varijante, sve dijele vjeru u konsenzualni potencijal neutralne, neprinudene (npr. ekonomskim interesima) rasprave. Shapirov agonistički model demokracije ne samo da postavlja konsenzus kao nemoguć cilj nego u bitnome i nepoželjan - vidi ga kao krinku za represivne odluke manjina. Dok Shapirov treći mehanizam demokracije – natjecanje između dvije koherentne i temeljito razrađene političke filozofije, podrazumijeva barem binarnost društva oko svjetonazorskih i interesnih pitanja, deliberativna demokracija često želi konsenzus baš oko temeljnih pitanja. Kod konkretnih mehanizama odlučivanja ovaj se spor transferira na teme “supermajorities” odnosno glasanja velikim (obično dvotrećinskim) većinama, gdje Shapiro oštro podupire obično većinsko glasanje, kao i uspostavljanja novih ustavnih pravila. Za Shapira je izmjenjivanje većina kroz glasačke cikluse garancija opstojne demokracije, dok velike obvezujuće većine kakve bi dosljedna deliberativna demokracija zastupala predstavljaju arbitrarnu i promjenjivu volju jednog trenutka koja je dugoročno kontraproduktivna cilju sprječavanja dominacije.

Deliberativna demokracija je posebno pogođena izborom Donalda Trumpa budući da je njegov mandat obilježen možda najgrubljim skandalima u dvama sferama čiji konstruktivni potencijal takve teorije najviše naglašavaju: internacionalni poredak i javna sfera. Trumpovi tarifni ratovi s donedavnim političkim saveznicima i otvoreni prezir prema nadnacionalnim institucijama aktivni su napad na ideju globalne koordinacije, često baš ekonomskih odnosno trgovinskih pravila, u radu primjerice Jurgena Habermasa. Druga, možda najpoznatija Habermasova ideja - ona javne sfere u kojoj je moguće otvoreno, bezinteresno i objektivno zastupati politike - izvrnuta je ruglu spoznajama poput one da je tvrtka Cambridge Analytica nelegalno koristila podatke društvene mreže Facebook da bi ciljano plasirala propagandni materijal Trumpa i drugih desnih pokreta. Općenito fenomen internetskih društvenih mreža je izazov ideji konsenzusa ne samo jer u javnost izbacuje neke dosad možda zatomljene perspektive nego i jer predstavlja bezpredansku intruziju komercijalnih interesa u javnu raspravu.

Istina je da obavještajno ratovanje postoji oduvijek kao i da Habermas smatra da je javna sfera narušen koncept već pojavom prvih masovnih medija. Ali okolnosti nove javne sfere u kojoj monopol ima nekolicina golemih društvenih mreža koje algoritmima nastoje uhvatiti korisnike u stalno “ohrabrujućoj” petlji koja potvrđuje sve njihove ukuse, pa tako i one u političkim stavovima pa i samim činjenicama, jesu nove. Na određen način se radi o radikalizaciji Shapirove ideje o ponudi i izmjenjivanju dviju koherentnih političkih svežnja tema. Samo što su sada ulozi i veći nego u ranijim problematičnim primjerima kada je “neprijatelj” postavio nove infrastrukturne uvjete kojima su se drugi onda prisiljeni prilagoditi poput poslijeratnih država blagostanja ili deregulacijskih politika osamdesetih. Sada je vlast drugog svežnja neprihvatljiva i jača poriv za odustajanje od pravila i sustava jer ta vlast doslovno ide protiv svega što pojedinac poznaje i razumije u svojoj zatvorenoj društvenoj mreži.

Shapiro na temu globalnog poretka nudi analize vojnih intervencija gdje se vodi formulom “sprječavanja nasilnika bez da se postane nasilnikom”. Model mu je Zaljevski rat gdje je George Herbert Walker Bush dobio odobrenje Ujedinjenih Naroda, okupio široku koaliciju sačinjenu od svih arapskih zemalja osim Jordana i zaustavio se na preventivnoj intervenciji i obrani Kuvajta, bez rušenja agresivnog iračkog režima. Za globalne ekonomske reforme Shapiro daje primjer minimalne nadnice kao teme oko koje postoji dugi kontinuitet međunacionalnog koordiniranja, receptivnosti firmi na pritisak javnosti te intervencija velikih zemalja. Shapiro se osvrće na temu javne sfere možda jedino posredno kada kritizira neke konkretne ideje deliberativne demokracije poput “dana rasprave” neposredno prije izbora.

Shapirova kritika apolitičnih ili antipolitičkih teorija poput republikanizma kojom je naglasio da politika mora imati moć da bi bila politika, se može kod tema “supermajorities”, javne sfere i deliberativne demokracije uputiti i njegovoj teoriji. Naime činjenica je da će neka od velikih stranaka iz njegove teorije kada dobije monopol odlučivanja nekada donijeti goleme političke odluke koje mogu posve promijeniti uvjete i uloge pa i samog tog demokratskog izmjenjivanja vlasti. Danas je konvencionalna ideja da se upravo to dogodilo lijevim strankama nakon desetogodišnje

vladavine Margaret Thatcher i Ronalda Reagana. Teško je razumjeti kako bi Shapirova matrica trebala preživjeti uvijete u kojima jedna od dviju stranaka posve izgubi mogućnost provođenja svojih deklariranih politika i to slijedom politika koje je donijela ona druga stranka dok je bila na vlasti.

Ideja deliberativne demokracije omogućuje da se takvim odlukama da primjerena težina. Ne samo da takve odluke zahtijevaju više od podrške obične većine nego i da o njima glasači postanu informirani na način koji zaobilazi njihove uobičajene filtre. Prije desetak godina se govorilo baš o internetu i društvenim mrežama kao idealnom prostoru deliberativne demokracije. Da bi on to i dalje mogao biti treba slijediti habermasovsku ideju transparentnog raspravljanja i uspostavljanja pravila. To se možda činilo *demode* u periodu u kojem su se financijski i politički interesi naizgled preklapali. Ali danas kada se čini da su ponovno razne konstelacije otvorene, pravi kontrast bi mogao biti između onih koji inkluzivno i transparentno adresiraju globalne probleme i onih koji dublje kopaju rovove čuvanjem pozicija i apelima na prastare mitove. Shapirova formula zapravo nema odgovor na izazove koje ovako neizvjesni politički trenutak nameće.

5. ZAKLJUČAK

Pokušali smo kroz rekonstrukciju rada Iana Shapira mapirati goruće teme demokratske prakse i teorije. Izdvojili smo tri njegova argumenata oko kojih nam se čini da postoje najinformativnije debate jer se odnose na velike institucionalne dileme. Prva dilema se tiče pitanja efikasnosti i poželjnosti trodiobe vlasti i korespondira sa širom temom shvaćanja političke moći kao nečega što prijeti dominacijom ili pak kao nečega što dominaciju može spriječiti. Druga dilema se tiče pitanja optimalnog izbornog sustava što korespondira sa širom temom shvaćanja politike kao nečega što ima reprezentacijsku pa i ekspresivnu svrhu ili pak samo kao mehanizma koordiniranja moći. Treća dilema se tiče pitanja konsenzusa izglasanih primjerice dvotrećinskom većinom pa korespondira s pitanjem održivosti i legitimiteta novih utemeljujućih pravila koja bi obvezala građane i dulje od običnih glasačkih ciklusa. Shapirov oponent u svakoj od tih dilema je po jedna teorijska škola: republikanizam, komunitarizam i deliberativna demokracija.

Povezali smo ove tri teorijske škole s nedoumicama suvremene politike na primjeru izbora Donalda Trumpa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država i njegovog dosadašnjeg mandata. Bezpresedanska politizacija sudbene vlasti u SAD-u nije počela s Trumpovom kandidaturom ali se sigurno nastavila novim intenzitetom za vrijeme njegovog mandata. Također, njegova predizborna kampanja i mandat su obilježeni izrazito jasnim "identitetskim" gestama u smjeru njegovog biračkog tijela. Naposljetku, Trumpov odnos prema medijima i društvenim mrežama predstavlja oštro odustajanje od barem dekora "deliberacije" - racionalne rasprave i bezinteresnog zastupanja pozicija.

Kako bi organizirali prezentaciju ove tri teme poslužili smo se klasičnom sociološkom trihotomijom društvenih sustava: ekonomskog, kulturnog, političkog. Tvrdimo da republikanska pozicija ovisi o svojevrsnom prigušivanju ekonomske tematike. Komunitarizam pak počiva ne pretjeranom naglasku na ulogu kulture.

Deliberativna demokracija osmišlja metode donošenja velikih političkih odluka.

Smatramo da su Shapirovi odgovori na prve dvije dileme korektni dok za treću pak mislimo da nije primjereno adresirana i da djeluje posebno aktualno u novim okolnostima globalnog propitkivanja pa i urušavanja donedavno stabilnih demokracija. U kontrastu s republikanizmom, Shapiro smatra da je važno da rezultati demokratskih izbora predstavljaju stvarno preuzimanje monopola jedne od dviju jakih stranaka kako bi propagirani stranački programi bili sprovedeni a ne zatomljeni nizom institucionalnih prepreka kakve održavaju status quo. U kontrastu s komunitarizmom, Shapiro naglašava da poistovjećivanje stranaka i neraspodjeljivih dobara poput etničkog ili religijskog identiteta dovodi do prevelikih, egzistencijalnih, uloga u rezultate demokratskih izbora što narušava njihovu opstojnost. U kontrastu s deliberativnom demokracijom, Shapiro naglašava agonističku prirodu politike i korisnost izbora između dviju koherentnih političkih filozofija koje nude svežanj konkretnih politika. Čini nam se da među tim svežnjevima postoje odluke koje ipak zahtijevaju detaljnije informiranje i involviranje javnosti od običnog većinskog nadglasavanja jednog seta politika od strane drugog. Posebno u „divljim“ uvjetima kompromitirane javne sfere i nejasne globalne političke konstelacije. Ipak, doprinos rada je u prvom redu sama izolacija tih triju tematskih okvira a ne donošenje suda unutar njih.

6. LITERATURA

- Casleton, S. (7. 5. 2018.) It's time for liberals to get over Citizens United: Repealing the controversial decision is a pipe dream. And there are more promising avenues for campaign-finance reform. URL: <https://www.vox.com/the-big-idea/2018/5/7/17325486/citizens-united-money-politics-dark-money-vouchers-primaries> (12. 6. 2018.).
- Dyzenhaus, D. (2012) Response To Ian Shapiro, 'On Non-domination'. *The University of Toronto Law Journal*, 62 (3): 337–346.
- Flegenheimer, M. (6. 4. 2017.) Senate Republicans Deploy 'Nuclear Option' to Clear Path for Gorsuch. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2017/04/06/us/politics/neil-gorsuch-supreme-court-senate.html> (10. 6. 2018.).
- Gaus, G.F. (2008) The (Severe) Limits of Deliberative Democracy as the Basis for Political Choice. *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, 117 (December): 26–53.
- Honneth, A. (2017) *The Idea of Socialism: Towards a Renewal*. Malden (MA): Polity Press.
- Honneth, A. (2008) *Reification: A New Look at an Old Idea*. (The Berkeley Tanner Lectures series). New York (NY): Oxford University Press.
- McCormick, J.P. (2011) *Machiavellian Democracy*. New York (NY): Cambridge University Press.
- Rauch, J. (7./8. 2016.) How American Politics Went Insane: It happened gradually—and until the U.S. figures out how to treat the problem, it will only get worse. *The Atlantic's Politics & Policy Daily*. URL: https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/07/how-american-politics-went-insane/485570/?utm_campaign=the-atlantic&utm_content=5b660cea4b7385000752bf8c_ta&utm_medium=social&utm_source=facebook (10. 6. 2018.).
- Rosenbluth, F.M., Shapiro, I. (2018) *Responsible Parties: Saving Democracy from Itself*. New Haven (CT): Yale University Press. URL: <https://web.library.yale.edu/news/2018/09/book-talk-responsible-parties-saving-democracy-itself> (15. 9. 2018.).
- Sager, A. (2013) Book Review: Politics against Domination by Ian Shapiro. *LSE Review of Books*. URL: <http://eprints.lse.ac.uk/67394/1/LSE%20RB%20Review%20Ian%20Shapiro%2C%20Politics%20Against%20Domination%2C%20reviewed%20by%20Alex%20Sager.pdf> (20. 7. 2018.).

- Sandel, M.J. (9. 5. 2018.) Populism, Trump, and the future of democracy. URL: <https://www.opendemocracy.net/michael-j-sandel/populism-trump-and-future-of-democracy> (20. 9. 2018.).
- Shapiro, I. (2016a) *Politics against Domination*. Cambridge (MA): Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
- Shapiro, I. (19. 8. 2016.b) The Long Term Impact of Trump on the Evolution of American Democracy. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BWzPpYh7UyU&t=1590s> (10. 6. 2018.).
- Shapiro, I. (2012) On Non-domination. *The University of Toronto Law Journal*, 62 (3): 293 –336.
- Walzer, M. (18. 10. 2016.) Global Government and the Politics of Pretending. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lBAOc0pToCw> (20. 9. 2018.).
- Walzer, M. (1983) *Spheres of Justice: a Defense of Pluralism and Equality*. New York (NY): Basic Books.
- Weber, M. (1978) *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. (ur. Roth, G. Wittich, C.). Berkely, Los Angeles (CA): University of California Press.

7. SAŽECI

7.1. Sažetak na hrvatskom jeziku

Rad se koristi idejama političkog teoretičara Iana Shapira kako bi istaknuo tri debate o političkim mehanizmima demokracije koje smatramo korisnima za rasvijetliti okolnosti i dileme u svjetskim medijima široko prepoznate krize liberalnih demokracija. Shapirovi oponenti u te tri debate su teorije republikanizma, komunitarizma i deliberativne demokracije. Prva debata se tiče trodiobe vlasti i kontrole izvršne vlasti od strane sudske vlasti. Druga debata se tiče pitanja trebaju li identitetski markeri glasača biti predmet političke borbe. Treća debata se tiče političkih odluka i političkog legitimiteta i mimo okvira jednostavne većine glasova. Pokazujemo kako te tri debate korespondiraju sa konkretnim aktualnim krizama političkog poretka na primjerima izbora i dosadašnjeg mandata Donalda Trumpa. Također, stavljamo te debate u □širi teorijski kontekst u kojemu pozicija republikanizma korespondira s teorijama koje zatamljuju ekonomske procese, komunitarizam korespondira s onima koje naglašavaju ulogu kulture a deliberativna demokracija korespondira s onima koje upućuju na reformski potencijal politike.

Ključne riječi: Ian Shapiro, republikanizam, komunitarizam, deliberativna demokracija, Donald Trump

7.2. Sažetak na engleskom jeziku

This paper uses the ideas of the political theorist Ian Shapiro to highlight three debates on the political mechanisms of democracy that we consider useful for illuminating the conditions and dilemmas of the crisis of liberal democracies widely recognized by the world media. Shapiro's opponents in these debates are the theories of republicanism, communitarianism and deliberative democracy. The first debate centers around the question of separation of powers and the control of the executive branch by the judiciary. The second debate centers around the question of identity markers as objects of political competition. The third debate centers around the question of political decisions and political legitimacy beyond the frame of simple majority voting. We show how these debates correspond to concrete contemporary crises of the political order by drawing examples from the election and presidential mandate of Donald Trump. We also put these debates in a wider theoretical context in which republicanism corresponds to theories that suppress the economic process, communitarianism corresponds with theories that highlight the role of culture while deliberative democracy corresponds to theories that show the reformative potential of politics.

Keywords: Ian Shapiro, republicanism, communitarianism, deliberative democracy, Donald Trump